

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חומם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1017

מסכת מנחות ק' - ק"ו ♦ מכשירין ג', ד' - ג', ז'

בס"ד, י' כסלו תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ יהודי שאינו זוכר לאיזו אגודת חסד התחייב צדקה
- ♦ יורשיו של הנפטר, חייבים לשלם את ספיקות הנדרים של אביהם?
- ♦ אין אדם מוחזק נגד קונו?
- ♦ מדוע בדיני נפשות הולכים אחר הרוב אך לא בדיני ממונות?

- ♦ החלפת חפצי מצווה רגע לפני קיום המצווה
- ♦ נטל אתרוג ולפתע הובא אליו אתרוג מהודר יותר
- ♦ חפצים נעלבים או מתבזים?
- ♦ ההבדל בין פרה אדומה לנרות חנוכה
- ♦ נדרים ללא גבולות

דבר העורך

דְמָעָה

הרה"ג ר' יעקב בייפוס שליט"א, בעל סדרת הספרים "לקח טוב", הואיל להעשירנו באחד המעשים המרגשים שבצקלוננו, שהתפרסם בספר "לקוט לקח טוב - שבת", כדי לזכות את הקוראים.

היה זה במיאמי שבארצות הברית של אמריקה. רב בית כנסת עמד על הדוכן בפני הקהל שהתכנס להרגל יום השנה לפטירת רבינו הגאון רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל, בעל החפץ חיים, ושרטט בפניהם קווים לדמותו הגדולה של החפץ חיים. לאחר שסיים פרק מנאומו, הרהר הנואם בינו לבין עצמו ושיתף את הקהל בהתלבטויותיו:

ידוע לי סיפור מעניין ביותר על החפץ חיים, ובחפץ לב הייתי שוטחו בפניכם, אך לדאבוני ידוע לי רק חלקו הראשון, ובכל זאת, גם חצי סיפור על החפץ חיים הרי הוא עולם ומלואו ולפיכך אחלוק עמכם את הידוע לי.

מעשה בבחור שלמד בעיירה ראדן, בישיבתו של החפץ חיים, שלא עמד בפרץ ההשכלה שהכתינה שמות ברבים, עד שנמצא כי אינו מקפיד על שמירת השבת ורבני הישיבה החליטו כי אין כל אפשרות להותירו בישיבה. מששמע זאת החפץ חיים, ביקש כי הבחור יכנס אליו טרם עזבו את הישיבה.

פרש הנואם את ידיו והפטיר: עד כאן החלק הידוע לי. עבור ההמשך העלום ממני אני מוכן לשלם אלפי זהב וכסף, אם רק יגלו לי מה שוחח החפץ חיים עם הנער. וכל כך למה? מפני שעל פי עדות מהימנה שהגיעה לאזני, אותו נער לא הוסיף לחלל את השבתו אילו רק יכול הייתי לדעת את הדברים שאמר לו החפץ חיים.

הנואם לא הבחין כי אחד היושבים באולם זע על כסאו באי נוחות.

עם סיום הערב התפזרו האנשים לבתיהם, ובאולם הריק בלט איש מבוגר שנותר על כסאו, עיניו נעוצות אי שם, כולו שרעפים. הנואם התקרב אליו ושמע מפיו משפט שלא ציפה לו: אני הייתי אותו בחור.

דף קא/ב שאם מצא אחרת נאה

החלפת חפצי מצווה רגע לפני קיום המצווה

בדפים הקודמים נוכחנו, כי מסוגיות רבות ניתן ללמוד הלכות לגבי מצוות הדלקת הנרות בחנוכה. במאמר זה נסיים את מערכת המאמרים העוסקים בחנוכה, במחלוקת חריפה בין שניים מגדולי הפוסקים, אשר נחלקו לגבי מצוות הדלקת נרות חנוכה, תוך שהם מתנצחים ביניהם אם ניתן להוכיח את הדברים מהלכות... פרה אדומה.

בעבר עסקנו בשאלה, אם אדם שקיים מצווה, כגון נטילת ארבעת המינים, ולאחר מכן מצא אתרוג נאה מאתרוגו, ישוב ויקיים את המצווה באתרוג המהודר, או שמא לאחר שקיים את מצוותו, שוב אינו יכול לחזור ולקיימה, אף שכעת באפשרותו להדר בה יותר.

נטל אתרוג ולפתע הובא אליו אתרוג מהודר יותר: במאמר זה נדון בשאלה דומה, אך שונה לחלוטין. אדם נטל בידיו את ארבעת המינים, וטרם שבירך עליהם כדי לקיים בהם את המצווה, התקרב אליו חברו ובידו אתרוג נאה ומהודר שכמוהו לא נראה. הייטוש מידוענו את אתרוגו וייחפז ליטול את אתרוגו המהודר של חברו? לכאורה, אין כל עילה למנוע ממנו לעשות כן, ולא זו בלבד, אלא שאף מצווה עליו לנהוג כך, שהרי מצווה על האדם להדר במצוות. ברם, מתברר, כי בעל ה"שבות יעקב" ובעל ה"חכם צבי" נחלקו בדבר, כמו גם לגבי אדם שהכין נרות משעווה והציבם בחנוכייתו כדי לקיים בהם את מצוות הדלקת נרות חנוכה, ולאחר מכן עלה בידו להשיג שמן זית. האם יחליף את נרות השעווה בשמן הזית, או יותיר את נרות השעווה ויקיים בהם את המצווה.

חפצים נעלבים או מתבזים? בעל ה"שבות יעקב" נקט, כי אין חובה להחליף חפץ של מצווה שכבר יועד לקיום המצווה, משום שעל ידי כך ייגרם בזיון למצווה, ואילו ה"חכם צבי" חלק עליו, שחובה להחליף את החפץ במהודר יותר. טרם נפנה לבאר כיצד הם הוכיחו את טענותיהם מסוגייתנו, יש להתבונן בצדדי המחלוקת. כל קורא בוודאי שואל את עצמו, כיצד אפשר להבין שהאתרוג שהוזנח ונרות השעווה שננטשו - התבזו ונעלבו, הרי הדבר אינו עולה על הדעת, ויש לברר, מהו ציר המחלוקת. ובכן, כל אחד מבין, שעליו להמנע מהתנהגות שיש בה משום זלזול במצוות התורה. מעתה, כאשר אדם מייחד חפץ מסויים למצווה, ואף מתחיל במעשה המצווה, ולפתע הוא זונח את החפץ ואינו משתמש בו, הוא למעשה מזלזל במצווה משום שאם היה מחשיב את המצווה שבה הוא עוסק, לא היה נוטש את החפצים שהחלו לשמש אותו למצווה זו. מנקודה זו ואילך יש להסתפק, אם יש להמנע מאי שימוש בחפץ שהוקצה למצווה, כדי להמנע מבזיון המצווה, או שמא, מאחר שעזיבת החפץ שהוקצה למצווה אינה אלא כדי להדר במצווה זו, אין להתייחס למעשה זה כאל זלזול במצווה.

זעילוי נשמת

הר"ד **חיים אהרון ברלינר** ז"ל

ב"ר ישראל יצחק הי"ד

נלב"ע ט"ו בכסלו

תנצב"ה

הנוצח ע"י חתנו ובתו
אבי ומאירה שנור שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ד **משה אליה פרת** ז"ל

ב"ר שמואל דוד ז"ל נלב"ע י"ב בכסלו

ורעייתו **שרה מרים** ע"ה

ב"ר נח ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז

תנצב"ה

הנוצח ע"י בתם וחתנם
דוד ודבי רבינוביץ שיחיו - פ"ת

זעילוי נשמת

הר"ד **שמואל צבי הרמן** זצ"ל

ב"ר משה זצ"ל מח"ס א"י ובעייתיה באורם

של חז"ל נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י ידידיו
הר"ר יוסף ונעמי וינר שיחיו - פ"ת

משהבנו את צדדי הספק, נפנה אל המחלוקת עצמה.

בעל ה"שבות יעקב" (ש"ת סימן ל"ז) פסק, כי ניתן להדליק את נרות השעווה שהוכנו למצווה כדי שלא לבזותם [ראה שם הוכחותיו]. בן דורו, ה"חכם צבי" (ש"ת סימן מ"ה), נשאל מהי תגובתו לפסק ההלכה המחודש, והוא ערך תשובה מפורטת בה דחה את ראיותיו של ה"שבות יעקב" אחת לאחת, ואף הציג בפניו קושיה חמורה מן המובא בסוגייתנו. גמרתנו מבארת, כי לדעת רבי שמעון אם שחטו פרה אדומה ולאחר מכן נמצאה פרה נאה הימנה לקיום המצווה, פודים את הפרה האדומה שנשחטה ומקיימים את המצווה בפרה הנאה. הרי לנו, כי אף לאחר שחיטת הפרה, שכבר החלו לקיים בה את גוף המצווה, אם נמצאה יפה הימנה, מחליפים אותה באחרת.

ההבדל בין פרה אדומה לנרות חנוכה: יהודי שרכש את הספר "שבות יעקב" הריץ את ההערה החמורה אל מחבר הספר, ובכרך הבא של ספרו (ה"ב סימן ל') השיב בעל ה"שבות יעקב", כי דין זה לא נעלם מעיניו, אך למסקנת הגמרא (שבועות י"א/ב), פדית הפרה האדומה מתאפשרת באמצעות תנאי מיוחד שנעשה בעת הקדשתה - "לב בית דין מתנה עליהן" - שאם יוחלט להחליפנה באחרת, יתברר כי מעולם לא נתקדשה למצוותה. מעתה, אין כל הוכחה מהגמרא שמותר לבזות חפץ שהוקצה למצוותו, שכן, המקרה של פרה אדומה הוא שונה משאר המקרים בכך, שמראש הותנה כי לא יוקצה למצווה בתנאים מסויימים (ראה ב"בית מאיר" על הש"ס, בליקוטים שבסופו, מה שהעיר על כך).

תשובתו זו של ה"שבות יעקב" וחילוקי הדעות בינו לבין ה"חכם צבי" צוטטו בעשרות ספרים, בין היתר בשו"ת "שבט הלוי" להגר"ש וואזנר זצ"ל (ח"ג סימן ע"ט), הדוחה את הערתו של ה"חכם צבי" מסוגייתנו באופן אחר. לדבריו, יש לחלק בין פרה אדומה, שדינה כקרבו, לבין נרות חנוכה, שכן, מצוות ההידור בקרבנות היא מצוות עשה מן התורה, ואילו מצוות ההידור בשאר המצוות, הנדרשת מן הפסוק "זה א-לי ואנוהו", היא מצווה מדרבנן, לדעת ראשונים רבים. לפיכך, הידור בקרבנות, המוטבע במצווה עצמה, מחייב את החלפת החפץ הנוכחי במהודר יותר, שהרי זו חובת המצווה. ברם, בשאר המצוות שבהן ההידור הוא מדרבנן, יתכן שאין לבזות את המצווה כדי להדר בה.

דף ק"ב הרי עלי עצים

נדרים ללא גבולות

במאמר הבא נרכז סביב גמרתנו מספר יהודים שנדרו נדרים בתחומים שונים. האחד, נדבה רוחו אותו למלא בשמן את קני הפמוטות שבבית הכנסת. רעהו התחייב לחבירו מאה זוז לשנה. האחר נדר צדקה למטרה מסויימת, אך אינו מצליח להיזכר להיכן תרם. בסיוע גאוני הדורות, נושבי יהודים אלה ליד הדף היומי, נודון כיצד על כל אחד מהם לנהוג לאור דברי חכמינו זכרונם לברכה, ואגב כך גם ניווכח בגדולי הדורות ששחו את קומתם לפני הקודמים להם וביטלו את דעתם מפניהם.

מנורת ששת הקנים שתפחה למנורת ששה עשר קנים: מעשה ביהודי שהתחייב למלא בקביעות את קני המנורה, ששה במספר, שתלתה מעל ראשו של החזן בבית הכנסת. הוא מילא בנאמנות את התחייבותו, עד שבבוקר בהיר נדהם לגלות, כי לרגל חידושים ושיפוצים שנערכו בבית הכנסת, נתלתה מנורה בת ששה עשר קנים, חלף המנורה הוותיקה בעלת ששת הקנים. הוא לא ידע את נפשו. אמנם הוא נדר למלא את קני המנורה, אך היה זה בעת שזו הכילה ששה קנים בלבד. מאידך, הוא לא תחם את התחייבותו לששה קנים בלבד, אלא התייחס באופן כללי למנורת בית הכנסת. בהתייעצות עם רבני הקהילה, הונחה השאלה על שולחנו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ליקוטים בסוגייתנו).

יש למלא אחר האפשרות המצומצמת ביותר לפירוש הנדר: הבה נלמד את גמרתנו, הציע הגאון. במשנתנו נאמר: "הרי עלי עשרון, יביא אחד, עשרונות, יביא שנים". כלומר, הנודר עשרון סולת לבית המקדש, יביא עשרון. הנודר "עשרונות", יביא שני עשרונות, שהרי מיעוט רבים שנים. נמצאנו למדים, שהמשנה צמצמה את ההתחייבות שהנודר נטל על עצמו, עד לכדי המינימום האפשרי, ולא הורתה כי עליו להביא מספר רב של עשרונות. אם בנדרי בית המקדש נאמר כן, ודאי שיש להורות כן גם למיודענו ממלא השמן בקני המנורה, ולצמצם את התחייבותו לאפשרות המצומצמת מבין האפשרויות הקיימות - ששה קנים בלבד, כמספר קני המנורה בשעת נדרו.

לכאורה, אין ראייה נפלאה מזו. ברם, רבי עקיבא איגר זצ"ל מחלק בגאונות בין שני המקרים עד שאתה מוצא את עצמך תמה, כיצד עלה על דעתך כי ניתן להשוות ביניהם. הגע עצמך, אומר הגאון, לו נבקש להחמיר עם נודר העשרונות לבית המקדש, כמה עשרונות נצווה עליו להביא,

אחר שנרגע האיש סיפר את שאירע בחדרו של הסבא קדישא: בחור צעיר הייתי, וכפי שאתה יודע, גם קל דעת. בכל מאוהי בקשתי להמנע מן הפגישה המביכה עם החפץ חיים, אך לא היתה לי כל ברירה.

נכנסתי לביתי, הוא היה אז כבר ישיש בן שמונים ומעלה. חשבתי כי יתחיל להוכיח אותי על מעללי. סיגריה בשבת! לתדהמתי הוא נטל את כף ידו, טמן אותה בין כפות ידיו ואפף אותה בחום וברגש שאין לו גבולות.

אנו עומדים כך, עיניו נעצמו וידי בתוך ידיו, רגע קדוש, טמיר ומיוחד - החפץ חיים מתייחס אלי כאב לבנו יקר. הוא פתח את עיניו וגיליתי כי דמעות טריות גדשו את עפעפיו הישישות, זלגו באיטיות על פניו הרכות, והכל בגלגלי... עודי תוהה באיזה עולם אני שרוי, נשמעה יבבה כבושה, רוויית צער: "שאבעס...". החפץ חיים בוכה עלי. "שאבעס...". ידיו בנות השמונים רטטו מעלה. עתה תפס את שתי ידי ובכה כאב הממאן להתנחם על לכתה של בתו יחידתו, "שאבעס... הייליקער שאבעס..." - שבת הקדושה.

אותה שעה זלגה דמעה אחת מפניו הקדושות ונטפה על כף ידו.

האיש המבוגר פקח את עיניו, התנשם עמוקות והעביר בסילודין את כף ידו. עד היום כשאני מהרהר במה שאירע אז, אני מסוגל לחוש את חומה של אותה דמעה קדושה.

★ ★ ★

זהו סיפור קדוש.

אנחנו לא החפץ חיים. לצערנו. אם נחזיק למישהו את היד ונבכה...

אך זכור נזכור, כי עבור כל ילד, האבא שלו הוא "הדמות" שאין בלתי, לא היתה ולא תהיה. אין צורך להמתין עד שיגדל ויתפכח... נצלו את השנים הרכות הללו כדי לטעת בקרבו רוב רגש ואהבה את היסודות האיתנים עליהם אתם רוצים שישתי את חייו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ק"א עד שבחברון

למה קנה הגר"א את הסידור "מגיד צדק"

בהגיע שעת שחיטת קרבן תמיד של שחרית, היה הכהן הממונה אומר, "האיר פני כל המזרח, עד שבחברון". רש"י ("ד"ה "מתתיא") מוסיף, כי בירושלמי נאמר שהכהן אמר "עד שבחברון" כדי להזכיר ישיני חברון.

על סמך דברים אלו ביאר רבי פנחס, המגיד מפולוצק, תלמיד השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, "אדון עולם" הנאמר בראש תפילת שחרית. בברכות (ז/ב) נאמר, כי הראשון שקרא להקב"ה 'אדון' היה אברהם אבינו. מתכוונים אנו בהזכרת 'אדון עולם' להזכיר זאת ולעורר את זכותו עלינו. **מספרים** כי כאשר הגר"א מוילנא ראה פירוש זה בסידור "מגיד צדק" של רבי פנחס, נהנה מאד מדבר זה ומיד קנאו במחיר מלא...

דף ק"א/א חיבת הקודש מושה להו אוכלא

הן הכשר חיבת קודש גורלו

למדנו בגמרתנו, כי יש דברים שאינם בבחינת

"אוכל" [לענין קבלת טומאה], אולם מפני "חיבת הקודש" וחיבתו, הרי הם נחשבים כאוכל.
מושג זה - "חיבת הקודש מכשרתו" - נזכר על ידי רבי ברוך בעל ה"תרומה" בפיוטו "ברוך א-ל עליון":
 "כל שומר שבת כדת מחללו, הן הכשר חיבת קודש גורלו". פשר הדברים, דרש המגיד הירושלמי, הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, כי אף מי שרק שומר שבת מחללו, ותו לא, גורלו יהיה שפיר ביותר, ויסייעו בידו לחוש בקדושתה הנשגבה של השבת, ממש כמו שעצים יבשים הופכים להיות "אוכל" על ידי חיבת הקודש... ("טללי אורות", ויקרא).

דף קד/ב מנחה שנאמר בה נפש

בנפשו יביא מנחה

כל דבר הבא בטורח רב ובזיעת אפים, אומרים עליו שעלה לבעליו בנפשו.
האדם אינו טורח טרחה מרובה כדי להביא קרבן מן הבהמה או מן העוף, עליו לכובשם תחת ידו או לצודם. אולם, מנחה הבאה מן הסולת, היא תוצאה של מלאכת כפיים קשה, ואף השמן אינו בא מאליו, יש לטפס על האילן, למסוק את הזיתים, לכבוש אותם עד התוצאה המיוחלת. לפיכך, נאמר במנחה (ויקרא ב/א) "ונפש כי תקריב", שהרי בנפשו הביא את קרבנו... ("אזנים לתורה", שם).

דף קה/ב רש"י ד"ה שמעינן ליה לר"ש... ולא איתפריש לן היכא

גם לא לדעת זו תורה

במספר מקומות לא מבוטל, רש"י טורח לכתוב ללומד, כי אינו יודע פרט זה או אחר מן הנלמד (ראה רשימה בגליון הש"ס לרעק"א, ברכות כה/ב).
אמר ה"חזון איש" זצ"ל: אין זה סיפור דברים

מאה - אלף - מליון, הרי אין לדבר סוף! משום כך נסוגה התחייבותו עד לדרגה הנמוכה ביותר שאין למטה הימנה. ברם, מניין לנו שהוראת המשנה נסובה גם על מקרים שבהם קיים גבול עליון התוחם את האפשרות הגבוהה ביותר שניתן לחייב בה את הנודר, כגון במקרה שלפנינו, שהתחייבות הרחבה ביותר של ממלא השמן מתייחסת לששה עשר קנים.

משלב זה ואילך, עלינו להסתמך על גדולי הדורות הקודמים, הראשונים מפרשי הש"ס, ולהוכיח כיצד הם למדו את משנתנו, האם הגבילו את ההוראה הנלמדת ממנה למקרים שבהם אין גבול להתחייבות הנודר בלבד. ובכן, אומר רבי עקיבא איגר, הרא"ש הורה, כי ממשנתנו יש ללמוד **שכל התחייבות** של האדם, מצטמצמת עד למינימום האפשרי. הרא"ש קבע זאת במענה ליהודי שהתחייב לתת לחבירו מאה זוז לשנה, אך לא פירש כמה שנים הוא מתכוון לעשות זאת, מה דינו. הרא"ש השיב (שו"ת כלל ו' סימן י"ח, י"ט): "יתן לו מאה זהובים... ובשנה אחת יפטר מנדרו".

הבטחה - "אעניק לך מאה זוזים כל שנה": לכאורה, גם במקרה זה ניתן לטעון את חילוקו של רבי עקיבא איגר, שמשנתנו עוסקת בהתחייבות שאין לה קץ, ודווקא התחייבות מסוג זה נסוגה עד למינימום האפשרי, אך במקרה שלפנינו, מה מונע מאיתנו לחייבו להעניק לחבירו מאה זוזים כל שנה עד מאה ועשרים, הרי זו התחייבות שיש לה תכלה וקץ. הרי לנו, מסיים הגרע"א, שרבינו הרא"ש למד, כי הכלל שנאמר במשנתנו מתייחס לכל סוגי הנדרים, ולפיכך, גם ממלא השמן אינו חייב למלאות כי אם ששה קנים בלבד מתוך ששה עשר הקנים החדשים [ועיין שם עוד שדן באיזה לשון אמר את נדרו].

יהודי שאינו זוכר לאיזו אגודת חסד התחייב צדקה: כל דברינו עוסקים ביהודים שהוציאו משפטים ברורים מפיהם, ועלינו "לפרש" את דבריהם. ברם, אם הנודר בעצמו מסתפק מה היתה מחשבתו בשעה שנדר, שמא אכן הרחר במחשבתו כי ימלא בשמן כל מנורה שתוצב בבית הכנסת, חובה עליו להחמיר ולהציב את נדרו במגבלה הגבוהה ביותר שניתן להכליל בדבריו. זאת, נלמד גם כן ממשנתנו האומרת: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן". היינו: הנודר להביא מנחה ואינו זוכר לאיזו מנחה מתוך חמשת סוגי המנחות התכוון, יביא את כולנה. כך גם הורה לימים חתנו של הגרע"א, ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סימן ר"מ), לאדם שהתכבד בשבת לעלות לתורה ובשעה שהגבאי ערך לו "מי שבירך" הוא נזב סכום נאה לאחת מאגודות הצדקה שבעירו, אך משבא לממש את התחייבותו זכרונו בגד בו וככל שניסה, לא עלה בידו להזכר לאיזו אגודה התחייב צדקה. עליך לתת את הסכום שהתחייבת לכל אחת ואחת מאגודות הצדקה! הורה לו ה"חתם סופר". זאת, משום שבנדרי צדקה והקדש יש להחמיר מכח הספק. אמנם, אין לכפותו לעשות כן, ואם הוא מסרב לנהוג כן, הוא רשאי להניח את הסכום שהתחייב בפני נציגי כל האגודות ולהניח להם לבוא לעמק השווה.
 מדוע אכן בנדרי הקדש יש להחמיר? על כך במאמר הבא.

דף קו/ב פירשתי ואיני יודע מה פירשתי

יורשיו של הנפטר, חייבים לשלם את ספקות הנדרים של אביהם?

במשנה זו ובמשניות הבאות אחריה מבואר, כי המקדיש ממון להקדש בלשון שאינה נהירה די הצורך - "יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי". וכגון, אדם שאמר "הרי עלי זהב להקדש" ולא פירש את משקל הזהב, יביא זהב בכמות כזו שהוא בטוח שיותר מכך לא עלה בדעתו להקדיש. במאמר הבא נבחן שתי הגדרות שונות להבנת דין זה ואת ההשלכה המפתיעה הנובעת מן ההבדל שביניהן.

כידוע, כאשר מתעורר ספק אודות זהות בעליו של חפץ מסויים, או אם מתעורר ספק בדבר קיומו של חיוב ממון בין אדם לחבירו, תקף הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה" - אין אפשרות לחלץ ממון הנמצא בחזקתו של אדם, ללא הוכחה מוצקה. כלל ממוני מפורסם זה, נמוג ונעלם, משום מה, בהגיענו לספקות המתגלעים בין האדם לבין רשות ההקדש, ומוטל עלינו להבין זאת למה.

ספק איסור לחומרא: רבינו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (ליקוטים בסוגיותנו, עיין שם שהביא שכ"כ המהרי"ט) מסביר, כי כאשר הצדדים לספק הם שני בני אדם, הרי שהנידון שלפנינו הוא ממוני, ואזי הכלל הממוני - "המוציא מחבירו עליו הראיה" - קובע כיצד לנהוג בספק זה. ברם, כאשר אחד הצדדים הנוגעים בדבר הוא "הקדש", אזי, נלווה אל הספק גם הצד האיסורי שמקורו באיסור התורה (במדבר ג/ג) "לא יחל דברו" - כל יצר אדם את נדריו. לפיכך, הנודר להקדש, חייב לקיים את דבריו גם מספק, משום שבספק איסור לא ניתן להקל.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,
24 שעות ביממה
 מתחברים לשיעור
 המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

לעילוי נשמת

הר"ר **משה לוי** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשל"ב

ומרת **שרה לוי** ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע כ"ט בחשוון תשנ"ה

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

אין אדם מוחזק נגד קונו! הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד (קובץ שיעורים, קונטרס דברי סופרים סימן ה' אות ב'), פוסע במשעול שונה לחלוטין בבואו להסביר מדוע הכלל "המוציא מחבירו עליו הראיה" אינו מספק די הצורך כדי להותיר את הממון אצל בעליו. כאשר שניים ניצים על ממון, אזי, מי שהממון ברשותו נחשב "מוחזק" בו ביחס לצד שכנגד. אולם, "אין אדם מוחזק נגד קונו!" ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא. לא יתכן שהחזקה בחפץ תעניק לבעליו עדיפות ממונית על בורא השמים והארץ.

בהבדל העצום הפעור בין שני ההסברים השונים כל כך, בולט המקרה הבא. כיצד ננהג במקרה שהיהודי בעל הספק, הלך לעולם שכולו טוב טרם היה סיפק בידו לשלם את חובו המסופק להקדש. הנצווה על יורשיו לשלמו?

ובכן, לדעת הגאון רבי עקיבא איגר, לא ניתן לכרוך עליהם חובה כל שהיא, שהרי האדם שמצווה באיסור הפרת הנדר איננו כאן, היורשים אינם נוחלים את חובותיו של מורישם, וממילא, כל שנותר הוא ספק ממוני בלבד, וה"מוציא מחבירו עליו הראיה" (הגרע"א שם).

אולם, לפי הסברו של רבי אלחנן וסרמן, על היורשים להעביר את החפץ המסופק להקדש, שכן, הטענה שאילצה את המוריש להכריע את הספק לחומרה, נותרה בעינה - אין אדם מוחזק נגד קונו, וגם היורשים אינם רשאים לטעון כי הם מוחזקים בממון ("פירות תאנה") [כמו כן, נפקא מינה באומר "הרי זה להקדש", והתעורר ספק מה כלול בדבריו, עיין שם ברעק"א].

מדוע בדיני נפשות הולכים אחר הרוב אך לא בדיני ממונות: נסיים נידון יפה זה, בתירוץ נפלא של הגאון רבי אלחנן וסרמן על קושיה מפורסמת. בעל ה"שב שמעתתא" (שער ד, פ"ח) שואל, מדוע בדיני נפשות הולכים אחרי הרוב, אך בדיני ממונות אין הולכים אחרי הרוב, וכי מה הבדל יש בין ממונות לנפשות, הרי האדם מוחזק בגופו לכל הפחות באותה מידה שבה בעל הממון מוחזק בממונו. כיצד, איפוא, נוצר פער שכזה לטובת בעל הממון [עיין שם בשב שמעתתא שביאר, כי דיני ממונות אכן אינם חמורים מדיני נפשות].

אולם, אחר שהתודענו להסברו של רבי אלחנן, נשמט הבסיס לקושיה זו. אכן כן, בעל הממון מוחזק בממונו כלפי התובעו ממנו, אך האדם אינו מוחזק על גופו כלפי התובעו ממנו, נותן התורה, אשר קבע חיוב מיתה על איסורי תורה מסויימים (קובץ דברי סופרים, שם) [המעיינים שמו בוודאי לב לכך, שהסברו של ר' אלחנן מועיל לנדרי הקדש, אך לא לנדרי צדקה].

בעלמא. גם זה חלק מהתורה. על הלומד לומר לעצמו תוך כדי לימודו, "זה יודע אני וזאת אינני יודע" ... ("שערי אהרן", שו"ע, ח"א).

גם ר' יעקב, עו"ד מבית שמש לא מוכן לזותר על זה.

2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*
או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

